

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. II. Triplex conclusio statuitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

Ut enim notat hic Cajetanus, speculativum & practicum se habent ad scientiam ut sic, sicut visum & auditivum ad sensum. Unde sicut sensus ut sic, primò dividitur in communem & proprium: proprius verò subdividitur in visum, auditum, &c. Ita scientia ut sic, dividitur primò in infinitam, id est habentem objectum infinitum, qualis est Theologia; & finitam, seu habentem objectum finitum, qualis est scientia purè naturalis; & hæc subdividitur in speculativam & practicam. Quamvis ergo speculativum & practicum sint differentia essentialia distinguentes scientias finitas, subindeque non possunt in illis adunari; non tamen sunt differentia essentialia scientiæ infinitæ, sed in illa adunari possunt, & eminenter formaliter contineri: quia, ut supra dicebamus, quæ sunt dispersa in inferioribus, uniuntur in superioribus, & objectum infinitum, potest simul esse regula speculationis & praxis, cum sit simul prima veritas & ultimus finis.

Dices, Metaphysica etiam considerat Deum, & tamen est purè speculativa: Ergo hæc ratio nulla est.

Respondeo primò, Metaphysicam non respicere Deum, sub ratione Deitatis, sicut Theologiam, sed ut est ens abstractum à materia intelligibili, nec illum considerare sub ratione ultimi finis, saltem formaliter & directè; cum non agat de mediis ad illum conducentibus, sicut Theologia.

Respondeo secundò, quod licet daretur Metaphysicam respicere Deum sub ratione Deitatis, in hoc tamen differret à Theologia, quòd prima illum respiciat, ut cognoscibilem ex creaturis, & lumine naturali intellectus creati: secunda verò eum attingat, sub lumine supernaturali fidei, quæ est eminenter formaliter speculativa & practica, ut constat ex supra dictis.

Obicies secundò: si Theologia esset simul speculativa & practica, quilibet etiam ejus actus esset speculativus & practicus: Sed hoc est falsum: Ergo &c. Major videtur manifesta, nam in quolibet actu reperiri debet ratio formalis objecti & habitus. Minor verò probatur. Ista conclusio Theologica, *In divinis sunt quatuor relationes*, videtur esse purè speculativa; & hæc, *Peccatum mortale privat gratiâ & charitate, ac inducit reatum pene aeterna*, merè practica: Ergo quilibet actus Theologiae non est simul speculativus & practicus.

Respondent aliqui negando minorem: ad cujus probationem, negant subsumptum: imò, inquirunt, qualibet prædictarum conclusionum, est simul speculativa & practica: quia non debemus judicare, an aliquis actus sit speculativus, vel practicus, ex objecto materiali, sed ex ratione formali: quæcunque autem tractantur in Theologia, attinguntur sub lumine divinæ revelationis, & per se ordinantur ad Dei visionem, quæ simul est contemplatio primæ veritatis, & consecutio ultimi finis, ideoque simul includunt rationem practici & speculativi, quamvis secundum se, & secundum objectum materiale, appareant merè speculativa, vel merè practica. Hæc solutio probabilitate non caret.

Secundò tamen responderi potest, negando sequelam majoris, licet enim anima rationalis sit eminenter formaliter vegetativa & sensitiva, quilibet tamen ejus actus non est vegetativus & sensitivus: ita licet habitus Theologiae sit emi-

nenter formaliter speculativus & practicus, non requiritur tamen, ut quilibet ejus actus utramque rationem habeat, quia quilibet actus non fertur ad omnia quæ pertinent ad habitum: unde licet quilibet actus debeat participare rationem formalem habitus, non est tamen necessarium, quod illam totaliter & adæquatè participet: licet enim illa sit formaliter indivisibilis, virtualiter tamen divisibilis est, & una actui in adæquatè convenire potest.

ARTICULUS V.

An Theologia sit certior aliis scientiis & habitibus naturalibus?

§. I.

Tria præmittuntur ad resolutionem questionis necessaria.

Notandum primò: quod sicut duplex est veritas, una objectiva, quæ est in rebus ipsis; & alia formalis, quæ refidet in intellectu cognoscente, ut docetur in Metaphysica, ita & duplex certitudo: una objectiva, quæ est firma & invariabilis objecti determinatio; alia formalis, seu subjectiva, quæ est firma adhesio intellectus ad verum. Et hæc adhuc est duplex: una impropria, quæ oritur ex sola motione & imperio voluntatis, determinantis intellectum ad assentiendum alicui objecto, ut contingit in Hæreticis, qui non credunt ex motivo divinæ revelationis, sed ex eo quod judicant unum articulum fidei esse credibilem, non verò alium; & hæc magis dicenda est pertinacia quam certitudo: altera propria, quæ oritur ex efficacia medii, vel rationis determinantis intellectum ad assentiendum veritati, & de hac solum procedit questio.

Notandum secundò: aliquam scientiam, vel habitum, posse dici duobus modis alio certiorrem: Primò quoad se, quia scilicet ex se & ex sua natura, firmiores habet causas suæ certitudinis. Secundò quoad nos, quando scilicet ejus certitudo est magis connaturalis, & proportionata nostro intellectui, magisque illum satiat & quietat, quod contingit, quando certitudo est conjuncta cum claritate & evidentiâ.

Notandum tertio: aliud esse quod aliquis habitus vel scientia sit certior prout est in nobis, & aliud quod sit certior quoad nos. Ad primum enim sufficit, quod talis habitus vel scientia, ut recepta in nostro intellectu, & quatenus illum informat, majorem ei tribuat certitudinem, & adhesionem ad verum: ad secundum verò requiritur insuper quod talis certitudo sit magis connaturalis, & proportionata intellectui nostro, magis illum satiet & quietet; magisque ab illo motus hæsitationis & dubitationis excludat. Quæ distinctio diligenter annotanda est, ex ejus enim inadvertentiâ frequens contingit apud aliquos recentiores hallucinatio, & æquivocatio in hac materia.

§. II.

Triplex conclusio statuitur.

Dico primò: Theologiam esse certiorrem quoad se, quilibet scientiâ, & habitu naturali, non solum certitudine objectivâ, sed etiam subjectivâ. Ita D. Thomas hic art. 5 & omnes

omnes ejus Discipuli, contra aliquos recentiores.

Prima pars conclusionis est evidens Illa enim scientia est certior certitudine objectivâ, quæ veritatem circa objectum magis certum, magisque immutabile, & necessarium: Sed Deus, qui est objectum Theologiæ, majorem habet certitudinem, & immutabilitatem, ac necessitatem essendi, quam omnia alia entia creata, quæ sunt objecta aliarum scientiarum; ut enim dicitur Jacobi 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*: Ergo Theologia certior est, certitud. ne objectivâ, omnibus aliis scientiis & habitibus ordinis naturalis.

48 Secunda verò pars, in qua major est difficultas, probatur: certitudo formalis, seu subjectiva, oritur ex efficaciâ, & infallibilitate mediæ determinantis intellectum ad assentiendum veritati, ut declaravimus in primo notabili: Sed medium cui Theologia innititur, & quò utitur ad probandas veritates quæ in ea demonstrantur, est magis certum, magisque infallibile, & immutabile, quam media ex quibus scientiæ naturales procedunt ad probandas suas conclusiones: illæ enim utuntur mediis & principiis purè naturalibus, Theologia verò principiis revelatis, & fide divinâ creditis, quæ majorem habent certitudinem & infallibilitatem, quam principia lumine purè naturali cognita: ut docent Theologi 2. 1. quæst. 4. art. 8 & colligitur ex illis verbis Christi Lucæ 21. *Cælum & terra transibunt; verba autem mea non preteribunt*. Quorum verborum sensus est (ut exponunt Sancti Patres) veritates totius naturæ potius defuturas, quam verborum Christi. Unde Augustinus: *Facilius dubitarem vivere me, quam esse vera quæ audivi*.

49 Confirmatur primò: ille habitus dicitur certior quoad se, qui habet majores & firmiores causas suæ certitudinis & infallibilitatis: At fides, & consequenter Theologia, quæ illi innititur, majores & firmiores habet causas suæ certitudinis, & infallibilitatis, quam scientiæ naturales: Ergo est certior quoad se. Major constat ex primo notabili. Minor verò probatur. Assensus primorum principiorum, & veritatum naturalium, est à natura nos movente ad illum: assensus autem fidei est à motione, & impulsu Spiritus Sancti, excitantis piam affectionem ad credendum, ut docetur in tractatu de fide: Sed Spiritus Sanctus movens nos ad credendum, est causa firmior, & infallibilior, quam natura movens nos ad assensum primorum principiorum & veritatum naturalium: Ergo &c.

Confirmatur secundò: magis repugnat quod Deus erret vel mentiatur immediatè per seipsum, quam per causam secundam: At si in assensu fidei vel Theologiæ posset esse error, vel falsitas, Deus immediatè per seipsum erraret, aut mentiretur, cum fides nitatur divinæ veritati, & infallibilitati ac evidentie cognitionis divinæ, unde Richardus à Sancto Victore, *Domine error est quod credimus, à te decepti sumus*. Si autem esset error in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium, Deus erraret solum mediante causâ secundâ, quam ut auctor luminis naturalis moveret ad assentiendum illis principiis & veritatibus revelatis: Ergo magis repugnat repetiri errorem in assensu fidei, vel Theologiæ, quam in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium.

Confirmatur tertio: certitudo supernaturalis

A superat & transcendit certitudinem totius naturæ: Sed certitudo fidei, & Theologiæ, quæ illi innititur, supernaturalis est; certitudo verò scientiarum naturalium, est purè naturalis, & consistit intra limites naturæ: Ergo certitudo fidei superat certitudinem scientiarum naturalium.

Dico secundò, Theologiam non solum secundum se, vel prout est in Deo, & Beatis; sed etiam prout est in nobis viatoribus, & prout informat intellectum humanum, instructum habitû fidei, certior esse quâlibet scientiâ, & habitû ordinis naturalis.

Hæc conclusio sequitur evidenter ex præcedenti, nam Theologia, etiam prout est in nobis, procedit ex principiis cognitis lumine supernaturali fidei: At certitudo fidei, cum innitatur causâ omnino infallibili, scilicet revelationi divinæ, & motioni Spiritus Sancti, excedit omnem certitudinem ordinis naturalis: Ergo Theologia, etiam ut est in nobis viatoribus, certior est quâlibet scientiâ, & habitu ordinis naturalis.

Confirmatur: repugnat causam formalem informare subjectum, & non tribuere ei suum effectum formalem, siquidem effectus formalis non est aliud, quam causâ formalis, ut communicata subjecto: Sed assensus fidei & Theologiæ, cum nitatur divinæ revelationi formali, aut virtuali, firmior est & certior quolibet assensu naturali, ut jam ostendimus: Ergo etiam prout est in nobis, & prout informat intellectum nostrum, majorem illi communicat firmitatem & certitudinem.

Dico tertio: Theologiam esse minus certam, quoad nos, scientiis naturalibus, & habitu primorum principiorum. Est contra quosdam recentiores, est tamen D. Thomæ locis, statim citandis, Capreoli in 3. dist. 25. art. 1. conclusione 3. & art. 3. ad 2. contra 3. Et Cajetani hîc & 2. 2. quæst. 4. art. 8.

Probatur primò ex D. Thomâ hîc art. 5. ad 1. ubi cùm sibi proposuisset hoc argumentum, *Certitudo pertinet ad dignitatem scientiæ: sed alia scientia de quibus dubitari non potest, videntur esse certiores sacrâ doctrinâ, cujus principia (scilicet articuli fidei) dubitationem recipiunt: ergo alia scientia videntur istâ digniores*. Respondet, *Ad primum dicendum quod nihil prohibet id quod est certius secundum naturam, esse quoad nos minus certum, propter debilitatem intellectus nostri*. Et 2. 2. quæst. 4. art. 8. quærit an fides sit certior habitû primorum principiorum, sapientiâ, & scientiâ: & concludit his verbis: *Dicendum est quod certitudo potest considerari dupliciter. Uno modo ex causa certitudinis, & sic dicitur esse certius illud quod habet certior causam: & hoc modo fides est certior tribus prædictis, quia fides innititur veritati divinæ; tria verò prædicta innituntur rationi humana. Alio modo potest considerari certitudo ex parte subjecti, & sic dicitur esse certius quod plenius consequitur intellectus hominis. Et per hunc modum, quia ea quæ sunt fides, sunt supra intellectum hominis, non autem quæ subsunt tribus prædictis, ideo ex hac parte fides est minus certa. Sed quia unumquodque judicatur, simpliciter quidem secundum causam suam; secundum autem dispositionem, quæ ex parte subjecti est, judicatur secundum quid, inde est quod fides est simpliciter certior, sed alia sunt certiora secundum quid, scilicet quoad nos. Quibus verbis clarissime docet, habitum fidei* (idem

(idem dicendum est de Theologia quæ illi innitur) esse quidem certiorum secundum se habitibus scientiæ, sapientiæ, & primorum principiorum, quia habet causas certiores, & innitur veritati divinæ, cum alii habitus innitantur rationi humanæ: esse tamen minus certum quoad nos, & ex parte subjecti; quia cum ea quæ sunt fidei, sint supra intellectum hominis, nec sint clara & evidentiæ, sicut ea quæ sciuntur, intellectus humanus, non ita, plenè illa consequitur. Unde cum sibi primo loco objecisset, quod fides, cum non excludat omnem dubitationis motum, non videtur esse certior scientiæ, & sapientiæ, quæ non habent dubitationem, circa ea quorum sunt. Respondet quod illa dubitatio non est ex parte causæ fidei, sed quoad nos: in quantum non plenè assequimur per intellectum ea quæ sunt fidei.

52 Nec valet responsio quorundam recentiorum, qui dicunt, quod quando D. Thomas docet, fidem minus esse certam scientiæ, sapientiæ, & habitum primorum principiorum quoad nos, & ex parte subjecti; loquitur de subjecto nudè sumpto, seu de intellectu humano, non utente habitu fidei, non autem de subjecto, tali habitu informato, & de intellectu habitu fidei utente. Hæc enim interpretatio evidentissimè repugnat textui: nam D. Thomas in illo articulo, non comparat habitum scientiæ, sapientiæ, & primorum principiorum, cum intellectu nudè sumpto (esset enim absurda hæc comparatio) sed cum ipso habitu fidei; & docet, quod licet fides sit certior simpliciter, & quoad se, illis habitibus, est tamen minus certa secundum quid, sive quoad nos, & ex parte subjecti: Ergo licet quando dicit, quod fides est certior quoad se prædictis habitibus, loquitur de fide, ut informantem intellectum humanum, non verò de ipso intellectu humano nudè sumpto, & secundum se considerat: ita & quando addit, illam secundum quid, & quoad nos esse minus certam illis habitibus, loquitur etiam de fide ipsa, & de intellectu, ut illa utente, & ut ea informato.

53 Probat secundò conclusio: Certitudo illa dicitur major quoad nos, quæ est magis connaturalis, & proportionata intellectui humano, & quæ magis illum satiat, & quietat, ut diximus in secundo notabili. At certitudo scientiarum naturalium, & habitus primorum principiorum, cum sit conjuncta cum evidentiæ & claritate, est magis connaturalis, & proportionata intellectui humano, magisque illum satiat & quietat, quam certitudo fidei & Theologiæ, quæ est conjuncta cum obscuritate & inevidentiæ; ex quo provenit quod fides indigeat præmotione voluntatis, applicantis intellectum ad assentiendum veritatibus revelatis, & patitur motus quosdam dubitationis indeliberatos, non autem scientiæ naturalis, & multò minus, habitus primorum principiorum: Ergo fides & Theologia sunt minus certæ quoad nos, scientiis naturalibus, & habitum primorum principiorum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

54 Obiicit primò contra primam conclusionem: cognitio quæ habetur sine discursu, est certior discursiva: cum prima sit certa ex se, & ex connexione terminorum, alia verò ab alio, & per participationem principiorum: sed co-

A gnitio primorum principiorum, habetur sine discursu, assensus verò Theologicus per discursum: Ergo cognitio primorum principiorum est certior assensu Theologico.

Confirmatur: quando intellectus operatur per modum naturæ firmius & immobilis operatur, quam dum agit per modum liberi: Sed in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium, se habet per modum naturæ, & ad illum necessitatur (saltem quoad specificationem) è contra verò in assensu fidei, vel Theologiæ, liberè operatur: cum talis assensus supponat determinationem, & præmotionem voluntatis, quæ est potentia libera, & defectibilis. Ergo intellectus in assensu primorum principiorum firmius & immobilis operatur, quam in assensu fidei, vel Theologiæ.

Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: cognitio quæ habetur sine discursu, certior est discursiva, si sit ejusdem ordinis, concedo: si sit ordinis inferioris, nego. Cognitio autem primorum principiorum, cum sit purè naturalis, est inferioris ordinis ad cognitionem & certitudinem fidei, quæ pertinet ad ordinem supernaturalem.

Ad confirmationem similiter distinguo Majorem: quando intellectus operatur per modum naturæ, firmius operatur, & c. in rebus ejusdem ordinis, concedo: diversi ordinis, nego. Constat enim quod Deus operans liberè, firmius agit quolibet agente naturali & necessario. Item Spiritus Sanctus movens & applicans hominem ad actus supernaturales, per auxilium gratiæ, firmius operatur, quam natura impellens nos ad assentiendum primis principiis: unde quamvis assensus fidei supponat determinationem, & præmotionem voluntatis, quæ libera est, & defectibilis; quia tamen talis motio & applicatio, est à Spiritu Sancto movente & applicante voluntatem, per auxilium gratiæ, & aperiens cor hominis, ut credat veritatibus revelatis, ut dicitur Act. 16. de Lydia purpuraria, *cujus Dominus aperuit cor, intendere his quæ dicebantur à Paulo*: assensus fidei certior & firmior est, assensu primorum principiorum.

Obiicit secundò: assensus qui non excludit omnem motum dubitationis minus est certus, quam ille qui eum excludit: sicut illa columna quæ nullò modò potest moveri, vel concuti, firmior est aliâ, quæ aliquem patitur motum, vel impulsam: Sed assensus fidei, vel Theologiæ, non excludit omnem dubitationis motum, bene tamen assensus primorum principiorum, de quorum certitudine nemo dubitat: Ergo assensus fidei, vel Theologiæ, minus est certus, quam assensus primorum principiorum, vel scientiarum naturalium.

E Respondeo distinguendo Majorem: assensus non excludens omnem motum dubitationis, est minus certus & c. si illa dubitatio proveniat ex motivo, & ratione formali objecti, concedo. Si proveniat solum ex debilitate intellectus cognoscentis, nego. Motus autem dubitationis, qui sunt in fidei, aut Theologo, non procedunt ex motivo, seu ratione formali fidei, aut Theologiæ; sed ex debilitate intellectus humani, qui non potest perfectè quiescere, nisi in objecto viso, & clarè cognito. Unde ex eo quod fides & Theologia, motus quosdam dubitationis indeliberatos patiantur, solum inferri potest, illos habitus non esse certiores quoad nos, scientiis naturalibus.